

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (neljäs jaosto)

26 päivänä tammikuuta 2023*

Ennakkoratkaisupyyntö – Julkiset hankinnat – Direktiivi 2014/24/EU – 57 artiklan 4 kohdan g alakohta – Vapaaehtoinen poissulkemisperuste, joka liittyy aikaisemman hankintasopimuksen yhteydessä esiintyneisiin puutteisiin – Talouden toimijoiden ryhmittymän kanssa tehty hankintasopimus – Kyseisen hankintasopimuksen irtisanominen – Ryhmittymän kaikkien jäsenten merkitseminen automaattisesti epäluotettavien toimittajien luetteloon – Suhteellisuusperiaate – Direktiivi 89/665/ETY – 1 artiklan 1 ja 3 kohta – Oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin

Asiassa C-682/21,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Lietuvos Aukščiauasis Teismas (Liettuan ylin tuomioistuin) on esittänyt 11.11.2021 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen samana päivänä, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

”HSC Baltic” UAB,

”Mitnija” UAB ja

”Montuotojas” UAB

vastaan

Vilniaus miesto savivaldybės administracija,

ja jossa asian käsittelyyn osallistuvat

”Active Construction Management” UAB, joka on asetettu konkurssiin, ja

”Vilaus vystymo kompanija” UAB,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja C. Lycourgos (esittelevä tuomari) sekä tuomarit L. S. Rossi, J.-C. Bonichot, S. Rodin ja O. Spineanu-Matei,

julkisasiamies: M. Campos Sánchez-Bordona,

* Oikeudenkäyntikieli: liettua.

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Liettuan hallitus, asiamiehinään K. Dieninis, V. Kazlauskaitė-Švenčionienė ja E. Kurelaitytė,
- Tšekin hallitus, asiamiehinään L. Halajová, M. Smolek ja J. Vlácil,
- Euroopan komissio, asiamiehinään P. Ondrůšek, A. Steiblytė ja G. Wils,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee julkisista hankinnoista ja direktiivin 2004/18/EY kumoamisesta 26.2.2014 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/24/EU (EUVL 2014, L 94, s. 65) 18 artiklan 1 kohdan ja 57 artiklan 4 kohdan g alakohdan ja 6 kohdan sekä julkisia tavaranhankintoja ja rakennusurakoita koskeviin sopimuksiin liittyvien muutoksenhakumenettelyjen soveltamista koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta 21.12.1989 annetun neuvoston direktiivin 89/665/ETY (EUVL 1989, L 395, s. 33), sellaisena kuin se on muutettuna 26.2.2014 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2014/23/EU (EUVL 2017, L 94, s. 1), 1 artiklan 1 ja 3 kohdan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asioissa, joissa asianosaisina ovat yhtäältä ”HSC Baltic” UAB, ”Mitnija” UAB ja ”Montuotojas” UAB ja toisaalta Vilniaus miesto savivaldybės administracija (Vilnan kaupungin hallinto, Liettua) (jäljempänä Vilnan kaupunki), jota tukevat ”Active Construction Management” UAB, joka on asetettu konkurssiin, ja ”Vilniaus vystymo kompanija” UAB, ja joissa on kyse seurauksista, joita HSC Balticille, Mitnijalle ja Montuotojasille on aiheutunut sellaisen talouden toimijoiden ryhmittymän kanssa tehdyn hankintasopimuksen purkamisesta, johon ne kuuluivat.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

Direktiivi 89/665

- 3 Direktiivin 89/665 1 artiklassa, jonka otsikko on ”Muutoksenhakumenettelyjen soveltamisala ja käytettävyys”, säädetään seuraavaa:

”1. Tätä direktiiviä sovelletaan [direktiivissä 2014/24] tarkoitettuihin [hankintasopimuksiin] – –

--

Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että -- hankintaviranomaisten päätöksiin voidaan hakea muutosta tehokkaasti ja varsinkin mahdollisimman nopeasti tämän direktiivin 2–2 f artiklassa säädettyjen edellytysten mukaisesti sillä perusteella, että nämä päätökset ovat vastoin julkisia hankintoja koskevaa unionin oikeutta tai vastoin kansallisia säännöksiä, jotka on annettu kyseisen oikeuden saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä.

--

3. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että muutoksenhakumenettelyt, joiden yksityiskohtaisista säännöistä kukin jäsenvaltio voi itse päättää, ovat ainakin niiden käytävissä, jotka ovat tai ovat olleet tavoittelemassa tiettyä sopimusta, ja joiden etua väitetty virheellinen menettely on loukannut tai saattaa loukata.

--”

Direktiivi 2014/24

4 Direktiivin 2014/24 johdanto-osan 101 ja 102 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(101) Hankintaviranomaisille olisi -- annettava mahdollisuus sulkea pois talouden toimijat, jotka ovat osoittautuneet epäluotettaviksi esimerkiksi siksi, että ovat rikkoneet ympäristövelvoitteita tai sosiaalisia velvoitteita, -- tai ovat tehneet muunlaisia ammatin harjoittamiseen liittyviä vakavia virheitä, kuten rikkoneet kilpailusääntöjä tai teollis- ja tekijänoikeuksia. --

-- [Hankintaviranomaisten] olisi voitava myös sulkea pois ehdokkaat tai tarjoajat, joiden toiminnassa on aikaisempia hankintasopimuksia toteutettaessa ollut vakavia puutteita olennaisten vaatimusten täyttämässä, esimerkiksi toimittamatta tai suorittamatta jättäminen, toimitetun tavaran tai palvelun merkittävät puutteet, joiden vuoksi sitä ei voida käyttää aiottuun tarkoitukseen, tai asiaton toiminta, joka kyseenalaistaa vakavasti talouden toimijan luotettavuuden. Kansallisessa laissa olisi säädettävä tällaisten poissulkemisten enimmäiskestosta.

Hankintaviranomaisten olisi vapaaehtoisia poissulkemisperusteita soveltaessaan kiinnitettävä erityistä huomiota suhteellisuusperiaatteeseen. --

(102) Talouden toimijoille olisi kuitenkin annettava mahdollisuus toteuttaa säännösten noudattamiseksi toimenpiteitä, joilla on tarkoitus korjata rikosten tai virheiden seuraukset ja näin estää tehokkaasti asiattoman toiminnan toistuminen. Tällaiset toimenpiteet saattavat olla erityisesti henkilöstöä ja organisaatiota koskevia toimenpiteitä, kuten kaikkien yhteyksien katkaiseminen henkilöihin tai organisaatioihin, jotka ovat osallistuneet asiattomaan toimintaan, asianmukaiset henkilöstön uudelleenorganisointitoimet, raportointi- ja valvontajärjestelmien käyttöönotto, sisäisen tarkastusrakenteen perustaminen valvomaan säännösten noudattamista sekä sisäisten vastuu- ja korvaussääntöjen antaminen. Talouden toimijaa ei saisi enää sulkea pois yksinomaan edellä mainituin perustein, jos tällaisilla toimenpiteillä saadaan riittävät takeet. --”

- 5 Kyseisen direktiivin 18 artiklan, jonka otsikko on ”Hankintaperiaatteet”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Hankintaviranomaisten on kohdeltava talouden toimijoita yhdenvertaisesti ja syrjimättä sekä noudatettava avointa ja oikeasuhteista toimintatapaa.

--”

- 6 Mainitun direktiivin 57 artiklassa, jonka otsikko on ”Poissulkemisperusteet”, säädetään seuraavaa:

”_ _

4. Hankintaviranomaiset voivat sulkea talouden toimijan pois hankintamenettelystä tai jäsenvaltiot voivat vaatia sen poissulkemista jossakin seuraavista tilanteista:

--

g) talouden toimijan toiminnassa on esiintynyt merkittäviä tai toistuvia puutteita aikaisemman hankintasopimuksen, hankintayksikön kanssa tehdyn aikaisemman sopimuksen tai aikaisemman käyttöoikeussopimuksen jonkin keskeisen vaatimuksen toteuttamisessa ja ne ovat johtaneet kyseisen aikaisemman sopimuksen ennenaikaiseen irtisanomiseen, vahingonkorvauksiin tai muihin vastaaviin rangaistuksiin;

--

6. Talouden toimija, joka on jossakin 1 ja 4 kohdassa tarkoitetuista tilanteista, voi esittää näyttöä, jonka perusteella talouden toimijan toteuttamat toimenpiteet ovat riittäviä osoittamaan sen luotettavuuden siitä huolimatta, että asianmukainen poissulkemisperuste on olemassa. Jos näyttö katsotaan riittäväksi, asianomaista talouden toimijaa ei saa sulkea pois hankintamenettelystä.

Tätä varten talouden toimijan on esitettävä näyttö siitä, että se on maksanut tai sitoutunut maksamaan korvauksen kaikista vahingoista, joita rangaistavasta teosta tai virheestä on aiheutunut, selvittänyt tosiasiat ja olosuhteet kattavasti toimimalla aktiivisesti yhteistyössä tutkintaviranomaisten kanssa ja toteuttanut konkreettiset tekniset sekä organisaatioon ja henkilöstöön liittyvät toimenpiteet, joilla voidaan tarkoituksenmukaisesti estää uudet rangaistavat teot tai virheet.

--

7. Jäsenvaltioiden on vahvistettava lakien, asetusten tai hallinnollisten määräysten nojalla ja unionin oikeus huomioon ottaen edellytykset, joiden mukaan tätä artiklaa sovelletaan. Niiden on erityisesti määriteltävä poissulkemisen enimmäiskesto siinä tapauksessa, että talouden toimija ei toteuta 6 kohdassa tarkoitettuja toimenpiteitä luotettavuutensa osoittamiseksi. Jos poissulkemisen kestoa ei ole vahvistettu lainvoimaisella tuomiolla, se ei saa olla pidempi kuin – – kolme vuotta asiaankuuluvasta tapahtumasta 4 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa.”

- 7 Saman direktiivin 90 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on saatettava tämän direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään 18 päivänä huhtikuuta 2016. – –”

8 Direktiivin 2014/24 91 artiklan sanamuoto on seuraava:

”Kumotaan [julkisia rakennusurakoita sekä julkisia tavara- ja palveluhankintoja koskevien sopimusten tekomenettelyjen yhteensovittamisesta 31.3.2004 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston] direktiivi 2004/18/EY [(EUVL 2004, L 134, s. 114)] 18 päivästä huhtikuuta 2016.

--”

Liettuan oikeus

Laki julkisista hankinnoista

9 Julkisista hankinnoista annetun Liettuan tasavallan lain (Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas), sellaisena kuin sitä sovelletaan pääasiassa (jäljempänä laki julkisista hankinnoista), 2 §:n 36 momentissa säädetään seuraavaa:

”Toimittajalla’ – talouden toimijalla – tarkoitetaan yksityisoikeudellista tai julkisoikeudellista luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, muuta organisaatiota ja sen jäseniä tai tällaisten henkilöiden muodostamaa ryhmittymää, mukaan lukien talouden toimijoiden tilapäinen yhteenliittymä, joka tarjoaa markkinoilla rakennusurakoiden toteuttamista, tavaroiden toimittamista tai palvelujen suorittamista.”

10 Tämän lain 46 §:ssä säädetään seuraavaa:

”_ _

4. Hankintaviranomaisen on suljettava toimittaja pois hankintamenettelystä, jos

--

6) toimittaja ei ole pannut täytäntöön tämän lain mukaisesti tehtyä hankintasopimusta -- tai konsessiosopimusta -- tai sen täytäntöönpanossa on tapahtunut virheitä ja kun tämä merkitsee merkittävää sopimusrikkomista, sellaisena kuin se on määritelty siviilikoodeksissa -- , joka on johtanut kolmen edeltävän vuoden aikana sopimuksen irtisanomiseen, tai jos kolmen edeltävän vuoden aikana on annettu lainvoimainen tuomio, jolla on hyväksytty hankintaviranomaisen, hankintayksikön tai sopimuksen tehneen viranomaisen korvausvaatimus vahingosta, joka on aiheutunut siitä, että talouden toimijan toiminnassa on esiintynyt merkittäviä tai toistuvia puutteita hankintasopimuksen keskeisen sopimusehdon täyttämässä, tai jos hankintaviranomainen on tehnyt kolmen edeltävän vuoden aikana päätöksen, jossa todetaan, että talouden toimijan toiminnassa hankintasopimuksen keskeisen sopimusehdon täyttämässä on esiintynyt merkittäviä tai toistuvia puutteita, jotka ovat johtaneet sopimussakon määräämiseen. --

--

8. Jos toimittaja ei täytä tämän pykälän 1, 4 ja 6 momentissa säädettyjä vaatimuksia, hankintaviranomainen ei voi sulkea sitä pois hankintamenettelystä, jos seuraavat kaksi edellytystä täyttyvät:
- 1) toimittaja on esittänyt hankintaviranomaiselle tietoja, jotka osoittavat, että se on toteuttanut seuraavat toimenpiteet:
 - a) se on omasta aloitteestaan maksanut tai sitoutunut tarvittaessa maksamaan korvauksen tämän pykälän 1, 4 tai 6 momentissa tarkoitettusta rikkomuksesta tai rikkomisesta aiheutuneesta vahingosta
 - b) se on toiminut yhteistyössä, aktiivisesti avustanut tai toteuttanut muita toimenpiteitä, joiden avulla sen mahdollista rikkomusta tai rikkomista on voitu selvittää tai täsmentää
 - c) se on toteuttanut teknisiä, organisatorisia ja henkilöstöhallinnon toimenpiteitä, joilla on tarkoitus estää muita rikkomisia tai rikkomuksia
 - 2) hankintaviranomainen on arvioinut toimittajan tämän momentin 1 kohdan mukaisesti esittämiä tietoja ja tehnyt perustellun päätöksen, jonka mukaan toimenpiteet, jotka toimittaja on toteuttanut luotettavuutensa osoittaakseen, ovat riittäviä. – –
- 11 Kyseisen lain 91 §:n 1 momentissa, sellaisena kuin ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin on sitä lainannut, säädetään seuraavaa:

”Hankintaviranomaisen on julkaistava viimeistään 10 päivän kuluessa julkisten hankintojen keskusportaalissa julkisista hankinnoista vastaavan viranomaisen määrittelemien yksityiskohtaisten sääntöjen mukaisesti seuraavat tiedot toimittajista (jos kyseessä on toimittajien ryhmittymä, tiedot kaikista kyseisen ryhmittymän jäsenistä), jotka ovat laiminlyöneet hankintasopimuksen täyttämisen tai täyttäneet sen virheellisesti sekä, kun laiminlyönti koskee niillä alihankintana teetettyä hankintasopimuksen osaa, tiedot talouden toimijoista, joiden voimavaroja toimittaja on käyttänyt ja jotka olivat sitoutuneet vastaamaan toimittajan kanssa yhteisvastuullisesti hankintasopimuksen asianmukaisesta täyttämisestä – –”

Siviilikoodeksi

- 12 Liettuan tasavallan siviilikoodeksin (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas) 6.6 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Velallisten yhteisvastuuta ei voida olettaa laissa säädettyä poikkeusta lukuun ottamatta. Velalliset ovat yhteisvastuussa ainoastaan laissa säädetyissä tapauksissa tai kun osapuolet ovat keskenään näin sopineet sekä silloin, kun veloitteen kohde on jakamaton.

– –

3. Velallisten oletetaan olevan yhteisvastuussa silloin, kun velvoite koskee palvelujen tarjoamista, yhteistä toimintaa tai useiden henkilöiden toimista aiheutuneen vahingon korvaamista.

– –”

- 13 Siviilikoodeksin 6.15 §:n 1 momentin sanamuoto on seuraava:

”Jos velvoitetta ei voida täyttää yhden yhteisvelallisen virheen vuoksi, muut yhteisvelalliset eivät vapaudu veloitteen täyttämättä jättämisestä johtuvasta vastuusta.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 14 Vilnan kaupunki julkaisi 7.12.2016 ilmoituksen julkisesta hankinnasta, jonka arvo ilman arvonlisäveroa oli 21 793 166,72 euroa ja joka koski terveyskeskuksen rakentamista (jäljempänä riidanalainen hankintasopimus).
- 15 Active Construction Managementin, HSC Balticin, Mitnijan, Montuotojasin ja ”Axis Power” UAB:n välillä 30.1.2017 tehdyssä yhteistä toimintaa koskevassa sopimuksessa nimettiin Active Construction Management kyseisen talouden toimijoiden ryhmittymän johtavaksi kumppaniksi riidanalaisen hankintasopimuksen tekomenettelyyn osallistumista ja rakennusurakan toteuttamista varten, jos kyseinen ryhmittymä valitaan sopimuspuoleksi. Lisäksi sovittiin, että yhteiseen toimintaan annettavien panosten arvo jakautuu seuraavasti: Active Construction Management: 65 prosenttia, HSC Baltic: 15 prosenttia, Axis Power: 10 prosenttia, Mitnija: 5 prosenttia ja Montuotojas: 5 prosenttia.
- 16 Vilnan kaupunki päätti 5.6.2017 valita kyseisen ryhmittymän riidanalaisen hankintasopimuksen sopimuspuoleksi. Koska töiden toteuttamiselle asetettu määräaika oli 18 kuukautta, sopimus piti panna täytäntöön viimeistään 5.12.2018.
- 17 Koska rakennustyöt eivät olleet valmistuneet kyseiseen päivään mennessä, määräaika jatkettiin 28.5.2020 saakka. Työt eivät edistyneet tämän lisäjakson aikana suunnitellun aikataulun mukaisesti.
- 18 Active Construction Management asetettiin sen johtajan hakemuksesta konkurssiin Vilniaus apygardos teismasin (Vilnan alueellinen tuomioistuim, Liettua) 28.10.2019 antamalla määräyksellä. Konkurssipesän pesähoitaja ilmoitti 6.12.2019 HSC Balticille, Mitnijalle, Montuotojasille ja Axis Powerille sekä Vilnan kaupungille kyseisestä konkurssimenettelystä ja siitä, että johtava kumppani ei tulisi jatkamaan riidanalaisen hankintasopimuksen täytäntöönpanoa.
- 19 Vilnan kaupunki ilmoitti 22.1.2020 HSC Balticille, Mitnijalle, Montuotojasille ja Axis Powerille, että se irtisanoo riidanalaisen hankintasopimuksen sellaisen olennaisen sopimusrikkomuksen vuoksi, joka muodostui siitä, että se oli hylännyt rakennustyömaan ja jättänyt sen vartioimatta, sekä siitä, että se ei ollut antanut uutta takuuta, noudattanut urakan aikataulua eikä ottanut vastuuvakuutusta.
- 20 Nämä yhtiöt nostivat Vilniaus apygardos teismasissa kanteen, jossa ne vaativat toteamaan lainvastaiseksi sen, että Vilnan kaupunki irtisanoi riidanalaisen sopimuksen, ja sen, että ne merkittiin julkisten hankintojen keskusportaaliin epäluotettavien toimittajien luetteloon.
- 21 Kyseinen tuomioistuim hylkäsi kanteen 27.8.2020 antamallaan tuomiolla ja totesi, että Vilnan kaupunki oli perustellusti maininnut rakennustöiden toteuttamiseen liittyvistä ongelmista ryhmittymän johtavalle kumppanille ja muille jäsenille. Koska nämä yhtiöt olivat yhteisvastuussa riidanalaisen hankintasopimuksen asianmukaisesta täytäntöönpanosta ja koska sopimus oli irtisanottu, hankintaviranomaisella ei ollut mitään harkintavaltaa, jonka nojalla se olisi voinut jättää tietyt ryhmittymän jäsenet merkitsemättä epäluotettavien toimittajien luetteloon. Tämä merkitseminen ei estänyt mainittuja yhtiöitä korjaamasta tilannettaan ja osallistumasta näin ollen muihin hankintamenettelyihin.

- 22 HSC Baltic, Mitnija, Montuotojas ja Axis Power valittivat tästä tuomiosta Lietuvos apeliacinis teismasiin (Liettuan ylioikeus). Tämä hylkäsi valituksen 21.1.2021 antamallaan tuomiolla yhtyen asiaa ensimmäisenä oikeusasteena käsitelleen tuomioistuimen päätteelyyn.
- 23 Viešųjų pirkimų tarnyba (julkisista hankinnoista vastaava viranomainen, Liettua) merkitsi 22.1.2021 Vilnan kaupungin aloitteesta ryhmittymän jäsenet epäluotettavien toimittajien luetteloon.
- 24 HSC Baltic, Mitnija ja Montuotojas tekivät Lietuvos apeliacinis teismasin 21.1.2021 antamasta tuomiosta kassaatiovalituksen Lietuvos Aukščiausiasis Teismasiin (Liettuan ylin tuomioistuin), joka on ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin.
- 25 HSC Baltic, Mitnija ja Montuotojas vaativat 15.3.2021 ennakkoratkaisua pyytäneittä tuomioistuinta määräämään turvaamistoimena, että niiden nimet poistetaan epäluotettavien toimittajien luettelosta. Kyseinen tuomioistuin hyväksyi tämän vaatimuksen 31.3.2021 antamallaan ratkaisulla.
- 26 Kyseinen tuomioistuin antoi 11.11.2021 tuomion, jolla se ratkaisi valituksen osittain ja hylkäsi HSC Balticin, Mitnijan ja Montuotojasin perusteet, jotka koskivat riidanalaisen hankintasopimuksen lainvastaista irtisanomista.
- 27 Jotta ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin voi lausua näiden yhtiöiden merkitsemisestä epäluotettavien toimittajien luetteloon, se katsoo tarvitsevansa tiettyjä selvennyksiä unionin oikeuden soveltamisalasta.
- 28 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa tältä osin aluksi, että Liettuan lainsäätäjä on saattanut direktiivin 2014/24 osaksi kansallista oikeusjärjestystä myöhässä eli vaikutuksin, jotka alkoivat 1.7.2017 eli sen jälkeen, kun kyseisen direktiivin täytäntöönpanolle asetettu määräaika oli 18.4.2016 päättynt. Sen mukaan kyseistä direktiiviä voitaisiin kuitenkin soveltaa pääasiassa.
- 29 Kyseinen tuomioistuin pohtii, onko se, että kaikki talouden toimijat, jotka ovat oikeudellisesti vastuussa hankintasopimuksen irtisanomiseen johtaneesta sopimusrikkomuksesta, merkitään automaattisesti epäluotettavien toimittajien luetteloon, yhteensopiva sen vaatimuksen kanssa, jonka mukaan direktiivissä 2014/24 säädettyjen poissulkemisperusteiden soveltamista on arvioitava yksilöllisesti.
- 30 Se huomauttaa, että kun otetaan huomioon direktiivin 89/665 1 artiklassa olevan ilmaisun ”hankintaviranomaisten päätökset” ulottuvuus, talouden toimijan merkitseminen epäluotettavien toimittajien luetteloon voi olla kannekelpoinen toimi. Liettuan oikeudessa ei kuitenkaan sen mukaan sallita luetteloon merkitsemisen riitauttamista, koska luetteloon merkitsemisen katsotaan olevan pelkkä hankintasopimuksen irtisanomisen oikeusvaikutus. Nyt käsiteltävässä asiassa Vilniaus apygardos teismasissa on tosin nostettu kanne, jossa riitautettiin sekä irtisanominen että luetteloon merkitseminen. Koska tämä luetteloon merkitseminen tehtiin kuitenkin sen jälkeen, kun Lietuvos apeliacinis teismasin ratkaisusta oli tullut lainvoimainen, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ja muutoksenhakutuomioistuin eivät ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan ole voineet ratkaista kanteen osaa, joka koskee tätä luetteloon merkitsemistä.

31 Näissä olosuhteissa Lietuvos Aukščiausiasis Teismas päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

- ”1) Onko direktiivin 2014/24 18 artiklan 1 kohtaa ja 57 artiklan 4 kohdan g alakohtaa ja 6 kohtaa sekä direktiivin 89/665 1 artiklan 1 kohdan neljättä alakohtaa ja 1 artiklan 3 kohtaa (yhdessä tai erikseen, mutta rajoittumatta näihin oikeussääntöihin) tulkittava siten, että hankintaviranomaisen päätös, jolla talouden toimija merkitään epäluotettavien toimittajien luetteloon ja rajoitetaan siten tietyksi ajaksi sen mahdollisuutta osallistua myöhemmin ilmoitettaviin hankintamenettelyihin, sillä perusteella, että kyseinen talouden toimija on olennaisesti rikkonut kyseisen hankintaviranomaisen kanssa tehtyä sopimusta, on toimi, joka voidaan riitauttaa tuomioistuimessa?
- 2) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, onko edellä mainittuja unionin oikeuden säännöksiä (yhdessä tai erikseen, mutta rajoittumatta näihin säännöksiin) tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansallisille säännöksille ja niiden soveltamiskäytännöille, joiden perusteella a) hankintaviranomainen ei tee muodollista (erillistä) päätöstä talouden toimijoiden merkitsemisestä epäluotettavien toimittajien luetteloon irtisanoessaan hankintasopimuksen sen olennaisen rikkomisen perusteella, b) talouden toimijalle ei ilmoiteta etukäteen tulevasta merkitsemisestä epäluotettavien toimittajien luetteloon eikä se näin ollen pysty esittämään asianmukaisia selvityksiä eikä myöhemmin riitauttamaan merkitsemistä tehokkaasti ja c) hankintaviranomainen ei tutki yksilöllisesti sopimuksen virheelliseen täyttämiseen liittyviä olosuhteita, ja näin ollen, jos hankintasopimus on laillisesti irtisanottu sen olennaisen rikkomisen vuoksi, tästä rikkomisesta oikeudellisesti vastuussa oleva talouden toimija merkitään automaattisesti epäluotettavien toimittajien luetteloon?
- 3) Jos kahteen ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, onko edellä mainittuja unionin oikeuden säännöksiä (yhdessä tai erikseen, mutta rajoittumatta näihin säännöksiin) tulkittava siten, että yhteisen toiminnan kumppanit (toimijat, jotka olivat muodostaneet yhdessä toimivan toimittajan), jotka toteuttivat hankintasopimuksen, joka irtisanottiin laillisesti olennaisen sopimusrikkomuksen vuoksi, voivat osoittaa luotettavuutensa ja siten tulla suljetuiksi pois epäluotettavien toimittajien luettelosta, muun muassa seuraavien seikkojen perusteella: osuus täytetystä sopimuksesta (osuuden arvo), johtavan kumppanin maksukyvyttömyys, kyseisen kumppanin toiminta ja hankintaviranomaisen osallisuus sopimuksen täyttämättä jättämiseen?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Alustavat huomautukset

- 32 Toinen ja kolmas kysymys, jotka on syytä tutkia ennen ensimmäistä kysymystä, koskevat menettelytapoja, joita noudattaen talouden toimijat on niiden kanssa tehdyn hankintasopimuksen irtisanomisen jälkeen merkitty epäluotettavien toimittajien luetteloon niiden sulkemiseksi pois hankintamenettelyistä.
- 33 Siitä, että Vilnan kaupunki purki riidanalaisen hankintasopimuksen, seurasi, että pääasian valittajat olivat tilapäisesti estyneet osallistumasta muihin hankintamenettelyihin. Sopimuksen irtisanominen annettiin niille tiedoksi 22.1.2020, jonka jälkeen ne merkittiin 22.1.2021 epäluotettavien toimittajien luetteloon. Näin ollen toista ja kolmatta kysymystä on tarkasteltava

suhteessa direktiiviin 2014/24, joka oli voimassa kyseisinä päivinä, eikä ole tarpeen tutkia, oliko kyseinen direktiivi sovellettavissa sen täytäntöönpanolle asetetun määräajan päättymispäivän 18.4.2016 ja 1.7.2017, jolloin se saatettiin osaksi Liettuan oikeutta, välisenä aikana.

Toinen kysymys

- 34 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee toisella kysymyksellään lähinnä, onko direktiivin 2014/24 18 artiklan 1 kohtaa ja 57 artiklan 4 kohdan g alakohtaa tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansalliselle säännöstölle tai käytännölle, jonka mukaan silloin, kun hankintaviranomainen irtisanoo talouden toimijoiden ryhmittymän kanssa tehdyn hankintasopimuksen sellaisten merkittävien tai toistuvien puutteiden vuoksi, jotka ovat aiheuttaneet jonkin keskeisen vaatimuksen toteuttamatta jäämisen kyseisessä hankinnassa, kaikki tämän ryhmittymän jäsenet merkitään automaattisesti epäluotettavien toimittajien luetteloon ja niitä näin ollen periaatteessa estetään tilapäisesti osallistumasta uusiin hankintamenettelyihin.
- 35 Tältä osin on aluksi todettava, että direktiivin 2014/24 57 artiklan 4 kohdan g alakohdan mukaan hankintamenettelyistä voidaan sulkea pois talouden toimijat, joiden osalta on esiintynyt merkittäviä tai toistuvia puutteita aikaisemman sopimuksen jonkin keskeisen vaatimuksen toteuttamisessa, muun muassa silloin, kun nämä puutteet ovat johtaneet kyseisen hankintasopimuksen irtisanomiseen.
- 36 Kuten mainitun direktiivin johdanto-osan 101 perustelukappaleesta ilmenee, tämän vapaaehtoisen perusteen tarkoitus ja tavoite on sulkea pois sellaiset talouden toimijat, joiden luotettavuus on vakavasti heikentynyt virheellisen tai huolimattoman toiminnan vuoksi.
- 37 Kun jäsenvaltio vahvistaa kansallisessa säännöstössään tämän vapaaehtoisen poissulkemisperusteen soveltamisedellytykset, sen on noudatettava sen olennaisia piirteitä, sellaisina kuin ne määritellään direktiivin 2014/24 57 artiklan 4 kohdan g alakohdassa (ks. vastaavasti tuomio 19.6.2019, Meca, C-41/18, EU:C:2019:507, 33 kohta).
- 38 Lisäksi mainitun vapaaehtoisen poissulkemisperusteen soveltamisessa on noudatettava suhteellisuusperiaatetta, joka on unionin oikeuden yleinen periaate, josta muistutetaan julkisia hankintoja koskevien sopimusten tekemisen osalta direktiivin 2014/24 18 artiklan 1 kohdassa. Tämän periaatteen noudattamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota mainitun direktiivin 57 artiklassa tarkoitettujen vapaaehtoisten poissulkemisperiaatteiden soveltamisen yhteydessä (ks. vastaavasti tuomio 30.1.2020, Tim, C-395/18, EU:C:2020:58, 45 ja 48 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 39 Tämän poissulkemisen on ensinnäkin oltava tilapäistä. Direktiivin 2014/24 johdanto-osan 101 perustelukappaleesta nimittäin ilmenee, että kaikissa kansallisen oikeuden säädöksissä, joissa vahvistetaan kyseisen direktiivin 57 artiklan 4 kohdan g alakohdan soveltamisedellytykset, on säädettävä poissulkemisen enimmäiskestosta. Mainitun direktiivin 57 artiklan 7 kohdassa täsmennetään, että jos tätä kestoja ei ole vahvistettu lainvoimaisella tuomiolla, se ei saa olla pidempi kuin kolme vuotta.
- 40 Toiseksi asianomainen talouden toimija on hyväksyttävä kyseisen poissulkemisjakson aikana osallistumaan tällaiseen menettelyyn, ellei sitä ole lainvoimaisella tuomiolla suljettu pois kaikista hankintamenettelyistä, jos se toimittaa direktiivin 2014/24 57 artiklan 6 kohdan mukaisesti

todisteita osoittaakseen, että sen toteuttamat toimenpiteet riittävät osoittamaan sen luotettavuuden. Taloudellisia toimijoita kannustetaan näin toteuttamaan korjaavia toimia (ks. vastaavasti tuomio 19.6.2019, Meca, C-41/18, EU:C:2019:507, 40 kohta).

- 41 Kolmanneksi suhteellisuusperiaate edellyttää asianomaisen toimijan asenteen konkreettista ja yksilöllistä arviointia kaikkien merkityksellisten seikkojen perusteella (tuomio 3.6.2019, Rad Service ym., C-210/20, EU:C:2021:445, 40 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 42 Käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisupyyntöstä ilmenee, että jos julkista hankintaa koskeva sopimus irtisanotaan sen vuoksi, että sopimuspuoleksi valitun tarjoajan toiminnassa on esiintynyt merkittäviä tai toistuvia puutteita jonkin keskeisen vaatimuksen toteuttamisessa, tämä irtisanominen johtaa sovellettavan kansallisen säännösten nojalla siihen, että jokainen talouden toimija, joka oli oikeudellisesti vastuussa kyseisen hankintasopimuksen asianmukaisesta täyttämisestä, merkitään luetteloon, jonka tarkoituksena on mahdollistaa se, että hankintaviranomaiset saavat tietoonsa sellaisten toimijoiden nimet, jotka ovat laiminlyöneet hankintasopimuksen täyttämisen tai täyttäneet sen huonosti ja joita pidetään tämän takia epäluotettavina toimittajina. Tähän luetteloon merkitseminen johtaa talouden toimijan sulkemiseen pois kaikista hankintamenettelyistä kolmen vuoden ajaksi, jollei asianomainen talouden toimija osoita toteuttaneensa asianmukaisia korjaavia toimia.
- 43 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että käytännössä on niin, että heti kun on annettu tuomioistuinratkaisu, jossa kyseessä olevan hankintasopimuksen irtisanomisen laillisuus vahvistetaan, kaikki kyseisen hankintasopimuksen täyttämisestä oikeudellisesti vastuussa olevat talouden toimijat merkitään automaattisesti tähän luetteloon ilman, että tätä koskevaa päätöstä olisi muodollisesti tehty.
- 44 Siitä, kunnioittaako tällainen säännöstö tai käytäntö direktiivin 2014/24 57 artiklan 4 kohdan g alakohdassa säädetyn vapaaehtoisen poissulkemisperusteen olennaisia piirteitä ja noudattaako se kyseisen direktiivin 18 artiklan 1 kohdassa vahvistettua suhteellisuusperiaatetta, on todettava, että nämä säännökset eivät ole esteenä sille, että niiden toimijoiden nimet, joiden osalta on esiintynyt merkittäviä tai toistuvia puutteita aikaisemman sopimuksen jonkin keskeisen vaatimuksen toteuttamisessa, merkitään tilapäisesti julkisten hankintamenettelyjen hallinnointia helpottavaan portaaliin.
- 45 Kuten tämän tuomion 35 ja 36 kohdassa todetaan, tällä vapaaehtoisella poissulkemisperusteella pyritään mahdollistamaan se, että tällaisten toimijoiden pääsyä hankintamenettelyihin rajoitetaan periaatteellisella kiellolla osallistua näihin menettelyihin. Käsiteltävässä asiassa tällaisesta rajoituksesta on säädetty julkisista hankinnoista annetun lain 46 §:ssä. Kyseisen lain 91 §:ssä säädetyllä asianomaisten toimijoiden merkitsemisellä sähköiseen luetteloon, joka on hankintaviranomaisten ja muiden julkisten hankintojen alalla toimivaltaisten yksiköiden saatavilla, on ilmeisesti tarkoitus helpottaa tämän rajoituksen soveltamista, jollei ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen suorittamasta tarkistuksesta muuta johdu.
- 46 Direktiivin 2014/24 57 artiklan 4 kohdan g alakohdassa säädetyn vapaaehtoisen poissulkemisperusteen olennaisten piirteiden kunnioittamiseksi ja suhteellisuusperiaatteen noudattamiseksi tällainen järjestelmä on kuitenkin järjestettävä niin, että ennen kuin talouden toimija, joka kuuluu ryhmittymään, jonka kanssa irtisanottu sopimus oli tehty, merkitään epäluotettavien toimittajien luetteloon, on arvioitava konkreettisesti kaikkia merkityksellisiä seikkoja, jotka tämä toimija on esittänyt osoittaakseen, että sen merkitseminen kyseiseen luetteloon olisi perusteetonta sen oma toiminta huomioon ottaen.

- 47 Näin ollen ei voida hyväksyä sitä, että jos hankintasopimus irtisanotaan sen täyttämisen yhteydessä esiintyneiden merkittävien tai toistuvien puutteiden vuoksi, tällainen talouden toimija luokitellaan automaattisesti epäluotettavaksi ja suljetaan tilapäisesti pois hankintamenettelyistä ilman, että sen toimintaa on ensin arvioitu konkreettisesti ja yksilöllisesti kaikkien merkityksellisten seikkojen valossa.
- 48 Jäsenvaltio, joka vahvistaa direktiivin 2014/24 57 artiklan 4 kohdan g alakohdassa säädetyn vapaaehtoisen poissulkemisperusteen soveltamisedellytykset, voi vapaasti säätää olettamasta, jonka mukaan jokaisen talouden toimijan, joka on oikeudellisesti vastuussa hankintasopimuksen asianmukaisesta täyttämisestä, oletetaan osallistuneen hankintasopimuksen täyttämisen yhteydessä kyseisen hankintasopimuksen irtisanomiseen johtaneiden merkittävien tai toistuvien puutteiden muodostumiseen ja jatkumiseen. Kun sopimus on tehty sellaisten talouden toimijoiden ryhmittymän kanssa, joiden yksittäiset osuudet näiden puutteiden muodostumisessa ja mahdolliset toimet niiden korjaamiseksi eivät välttämättä ole samanlaisia, tällaisen olettamana on kuitenkin oltava kumottavissa, sillä muuten loukattaisiin tämän vapaaehtoisen poissulkemisperusteen olennaisia piirteitä ja suhteellisuusperiaatetta, josta muistutetaan tämän direktiivin 18 artiklan 1 kohdassa.
- 49 Tällaisen ryhmittymän jäsenten oikeudellisesta yhteisvastuusta riippumatta direktiivin 2014/24 57 artiklan 4 kohdan g alakohdassa säädetyn vapaaehtoisen poissulkemisperusteen soveltamisen on nimittäin perustuttava kyseessä olevan yksittäisen toiminnan virheelliseen tai huolimattomaan luonteeseen.
- 50 Näin ollen pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa jokaisella ryhmittymän jäsenellä, joka on oikeudellisesti vastuussa hankintasopimuksen asianmukaisesta täyttämisestä, on – ennen kuin se merkitään epäluotettavien toimittajien luetteloon ja ennen kuin siihen tämän takia sovelletaan hankintamenettelyistä tilapäistä poissulkemista koskevaa järjestelmää – oltava mahdollisuus osoittaa, että kyseisen hankintasopimuksen irtisanomiseen johtaneet puutteet eivät liittyneet sen omaan toimintaan. Kun asianomaisen toimijan toiminnan konkreettinen ja yksilöllinen arviointi, joka on suoritettu kaikkien merkityksellisten seikkojen valossa, tuo esille, ettei se ollut todettujen puutteiden taustalla ja ettei kyseistä toimijaa voitu kohtuudella vaatia tekemään enemmän kuin se on tehnyt korjatakseen nämä puutteet, direktiivi 2014/24 on esteenä sille, että se merkitään epäluotettavien toimittajien luetteloon (ks. analogisesti tuomio 7.9.2021, Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras, C-927/19, EU:C:2021:700, 157 ja 158 kohta).
- 51 Tätä tulkintaa ei horjuta asianomaisen toimijan mahdollisuus välttyä hankintamenettelyistä poissulkemiselta, jos se osoittaa direktiivin 2014/24 57 artiklan 6 kohdan mukaisesti, että se on ryhtynyt kyseisen direktiivin johdanto-osan 102 perustelukappaleessa esimerkinomaisesti mainitun kaltaisiin korjaaviin toimenpiteisiin. Tällaiselta toimijalta ei nimittäin voida edellyttää, että se osoittaa ryhtyneensä korjaaviin toimenpiteisiin, kun sen oma toiminta ei liity hankintasopimuksen irtisanomiseen johtaneisiin puutteisiin.
- 52 Kaiken edellä esitetyn perusteella toiseen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 2014/24 18 artiklan 1 kohtaa ja 57 artiklan 4 kohdan g alakohtaa on tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansalliselle säännöstölle tai käytännölle, jonka mukaan silloin, kun hankintaviranomainen irtisanoo talouden toimijoiden ryhmittymän kanssa tehdyn hankintasopimuksen sellaisten merkittävien tai toistuvien puutteiden vuoksi, jotka ovat aiheuttaneet jonkin keskeisen vaatimuksen toteuttamatta jäämisen kyseisessä hankinnassa, kaikki tämän ryhmittymän jäsenet merkitään automaattisesti epäluotettavien toimittajien luetteloon ja niitä estetään näin ollen periaatteessa tilapäisesti osallistumasta uusiin hankintamenettelyihin.

Kolmas kysymys

- 53 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee kolmannella kysymyksellään lähinnä, onko direktiivin 2014/24 18 artiklan 1 kohtaa ja 57 artiklan 4 kohdan g alakohtaa tulkittava siten, että talouden toimija, joka on hankintasopimuksen sopimuspuoleksi valitun ryhmittymän jäsen, voi siinä tapauksessa, että kyseinen sopimus irtisanotaan jonkin keskeisen vaatimuksen noudattamatta jättämisen vuoksi, vedota sekä seikkoihin, jotka koskevat sen omaa tilannetta, että seikkoihin, jotka koskevat kolmansien osapuolten, kuten kyseisen ryhmittymän johtavan kumppanin, tilannetta, osoittaakseen, että se merkittiin perusteettomasti epäluotettavien toimittajien luetteloon.
- 54 Kuten tämän tuomion 50 kohdassa todetaan, jokaisella sopimuspuoleksi valitun ryhmittymän jäsenellä on siinä tapauksessa, että hankintasopimus irtisanotaan merkittävien tai toistuvien puutteiden vuoksi, oltava – ennen kuin se merkitään epäluotettavien toimittajien luetteloon ja ennen kuin siihen tämän takia sovelletaan hankintamenettelyistä tilapäistä poissulkemista koskevaa järjestelmää – mahdollisuus osoittaa, että sen oma toiminta kyseisen hankintasopimuksen täyttämisen yhteydessä ei liity näihin puutteisiin.
- 55 Sen osoittamiseksi, ettei sen oma toiminta ole näiden puutteiden taustalla ja ettei sitä sitä paitsi voitu kohtuudella vaatia tekemään enemmän kuin se on tehnyt korjatakseen nämä puutteet, asianomaiselle talouden toimijalle on annettava mahdollisuus vedota kaikkiin seikkoihin, joita se pitää merkityksellisinä.
- 56 Direktiivin 2014/24 57 artiklan 4 kohdan g alakohtaan sisältyvässä ilmaisussa ei nimittäin täsmennetä, missä tilanteessa on katsottava, että talouden toimijoiden ryhmittymän jäsen on osallistunut tai ei ole osallistunut puutteisiin, jotka johtivat hankintasopimuksen irtisanomiseen. Näin ollen tässä säännöksessä mahdollistetaan jokaiselle sopimuspuoleksi valitun ryhmittymän jäsenelle kaikkiin sen omaan tilanteeseen tai kolmannen osapuolen tilanteeseen liittyviin sellaisiin seikkoihin vetoaminen, joilla voidaan osoittaa, ettei kyseistä poissulkemisperustetta voida soveltaa siihen.
- 57 Irtisanotun sopimuksen hankintaviranomaisen ja tarvittaessa kannetta käsittelevän tuomioistuimen tehtävänä on määrittää sen konkreettisen ja yksilöllisen arvioinnin yhteydessä, joka on tehtävä mainitun direktiivin 18 artiklan 1 kohdassa muistutetun suhteellisuusperiaatteen nojalla, painoarvo, joka on annettava kullekin seikalle, johon on vedottu.
- 58 Edellä esitetyn perusteella kolmanteen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 2014/24 18 artiklan 1 kohtaa ja 57 artiklan 4 kohdan g alakohtaa on tulkittava siten, että talouden toimija, joka on hankintasopimuksen sopimuspuoleksi valitun ryhmittymän jäsen, voi siinä tapauksessa, että kyseinen sopimus irtisanotaan jonkin keskeisen vaatimuksen noudattamatta jättämisen vuoksi, osoittaakseen, että se merkittiin perusteettomasti epäluotettavien toimittajien luetteloon, vedota kaikkiin seikkoihin, myös kolmansia osapuolia, kuten kyseisen ryhmittymän johtavaa kumppania, koskeviin seikkoihin, jotka voivat osoittaa, ettei se ole kyseisen hankintasopimuksen irtisanomiseen johtaneiden puutteiden taustalla ja ettei sitä voitu kohtuudella vaatia tekemään enemmän kuin se on tehnyt korjatakseen nämä puutteet.

Ensimmäinen kysymys

- 59 Ensimmäisellä kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko direktiivin 89/665 1 artiklan 1 ja 3 kohtaa tulkittava siten, että jäsenvaltion, joka säätää direktiivin 2014/24 57 artiklan 4 kohdan g alakohdassa säädetyn vapaaehtoisen poissulkemisperusteen soveltamisedellytysten vahvistamisen yhteydessä, että talouden toimijat, joiden kanssa hankintasopimus on tehty, merkitään epäluotettavien toimittajien luetteloon siinä tapauksessa, että kyseinen hankintasopimus irtisanotaan jonkin keskeisen vaatimuksen noudattamatta jättämisen vuoksi, ja suljetaan näin ollen tilapäisesti pois uusista hankintamenettelyistä, on varmistettava oikeus nostaa kanne epäluotettavien tavarantoimittajien luetteloon merkitsemisestä.
- 60 Direktiivin 89/665 1 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että hankintaviranomaisten päätöksiin voidaan hakea muutosta tehokkaasti ja varsinkin mahdollisimman nopeasti sillä perusteella, että nämä päätökset ovat vastoin julkisia hankintoja koskevaa unionin oikeutta tai vastoin kansallisia säännöksiä, jotka on annettu kyseisen oikeuden saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä. Kyseisen direktiivin 1 artiklan 3 kohdan mukaan näiden muutoksenhakumenettelyjen on oltava ainakin niiden käytettävissä, jotka ovat tai ovat olleet tavoittelemassa tiettyä sopimusta ja joiden etua väitetty virheellinen menettely on loukannut tai saattaa loukata.
- 61 Näiden säännösten avulla direktiivin 89/665 tarkoituksena on varmistaa, että unionin oikeuden soveltamisalaan kuuluvissa julkisia hankintoja koskevissa asioissa kunnioitetaan täysin Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan ensimmäisessä ja toisessa kohdassa vahvistettua oikeutta tehokkaisuuteen oikeussuojakeinoihin ja puolueettomaan tuomioistuimeen (tuomio 7.9.2021, Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras, C-927/19, EU:C:2021:700, 128 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 62 Tältä kannalta direktiivin 89/665 1 artiklan 1 kohdassa olevaa käsitettä ”hankintaviranomaisten päätökset” on tulkittava laajasti. Kaikki sellaiset hankintaviranomaisen päätökset, jotka kuuluvat julkisia hankintoja koskevien unionin oikeuden sääntöjen soveltamisalaan ja jotka voivat olla niiden vastaisia, on voitava saattaa tässä direktiivissä tarkoitetun tuomioistuINVALVONNAN piiriin. Tällä käsitteellä viitataan näin ollen yleisesti hankintaviranomaisten päätöksiin erottelematta niiden sisällön tai tekemisajankohdan perusteella, eikä se sisällä mitään rajoitusta siltä osin kuin kyse on siinä tarkoitettujen päätösten luonteesta tai sisällöstä (ks. vastaavasti tuomio 7.9.2021, Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras, C-927/19, EU:C:2021:700, 105 kohta).
- 63 Kyseisen direktiivin 1 artiklan 3 kohdassa olevaa ilmaisua ”ne, jotka ovat tai ovat olleet tavoittelemassa tiettyä sopimusta ja joiden etua väitetty virheellinen menettely on loukannut tai saattaa loukata” on myös tulkittava laajasti siten, että mainittuun direktiiviin sisältyviä sääntöjä sovelletaan kaikkiin niihin, joiden intressiin saada hankintasopimus hankintaviranomaisen tekemä päätös vaikuttaa.
- 64 Kun – kuten nyt käsiteltävässä asiassa – talouden toimijoiden ryhmittymän jäsenet merkitään niiden kanssa tehdyn hankintasopimuksen irtisanomisen vuoksi hankintaviranomaisen toimesta tai aloitteesta epäluotettavien toimittajien luetteloon ja poissuljetaan näin ollen periaatteessa tilapäisesti tulevista hankintamenettelyistä, tämä merkitseminen, joka vaikuttaa jokaisen tällaisen toimijan intressiin saada unionin oikeuden soveltamisalaan kuuluva hankintasopimus, on direktiivin 89/665 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu hankintaviranomaisen tekemä päätös. Kuten toisen ja kolmannen kysymyksen tarkastelusta ilmenee, tässä päätöksessä on noudatettava

direktiivin 2014/24 57 artiklan 4 kohdan g alakohdassa säädetyn vapaaehtoisen poissulkemisperusteen olennaisia piirteitä ja sen on oltava kyseisen direktiivin 18 artiklan 1 kohdassa ilmaistun suhteellisuusperiaatteen mukainen. Jos näitä säännöksiä tai muita unionin oikeussääntöjä väitetään rikutun, henkilöllä, jonka oikeuksia on väitetysti loukattu, on direktiivin 89/665 1 artiklan 1 ja 3 kohdan nojalla oltava käytettävissään tehokkaat oikeussuojakeinot.

- 65 Mahdollisuus hakea muutosta hankintasopimuksen irtisanomiseen, jonka seurauksena sopimuspuoleksi valitun ryhmittymän jäsenet merkittiin epäluotettavien toimittajien luetteloon, ei kuitenkaan ole kyseisten jäsenten kannalta tehokas oikeussuojakeino sen päätöksen osalta, jolla ne on merkitty tähän luetteloon ja suljettu näin ollen periaatteessa pois tulevista hankintamenettelyistä. Yhtäältä tämän irtisanomisen ja toisaalta kyseisen merkitsemisen ja poissulkemisen lainmukaisuus unionin oikeuden kannalta voi riippua eri seikoista, kuten toista ennakkoratkaisukysymystä koskevasta arvioinnista ilmenee.
- 66 Näin ollen silloin, kun irtisanottu hankintasopimus oli tehty talouden toimijoiden ryhmittymän kanssa, jokaisen ryhmittymän jäsenen on voitava hakea muutosta sen merkitsemiseen epäluotettavien toimittajien luetteloon, josta seuraa, että se suljetaan periaatteessa pois tulevista hankintamenettelyistä.
- 67 Edellä esitetyn perusteella ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 89/665 1 artiklan 1 ja 3 kohtaa on tulkittava siten, että jäsenvaltion, joka säätää direktiivin 2014/24 57 artiklan 4 kohdan g alakohdassa säädetyn vapaaehtoisen poissulkemisperusteen soveltamisedellytysten vahvistamisen yhteydessä, että hankintasopimuksen sopimuspuoleksi valitun talouden toimijoiden ryhmittymän jäsenet merkitään epäluotettavien toimittajien luetteloon siinä tapauksessa, että kyseinen hankintasopimus irtisanotaan jonkin keskeisen vaatimuksen noudattamatta jättämisen vuoksi, ja suljetaan näin ollen periaatteessa tilapäisesti pois uusista hankintamenettelyistä, on varmistettava näiden toimijoiden oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin tähän luetteloon merkitsemisen osalta.

Oikeudenkäyntikulut

- 68 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (neljäs jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) Julkisista hankinnoista ja direktiivin 2004/18/EY kumoamisesta 26.2.2014 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/24/EU 18 artiklan 1 kohtaa ja 57 artiklan 4 kohdan g alakohtaa**

on tulkittava siten, että

ne ovat esteenä kansalliselle säännöstölle tai käytännölle, jonka mukaan silloin, kun hankintaviranomainen irtisanoo talouden toimijoiden ryhmittymän kanssa tehdyn hankintasopimuksen sellaisten merkittävien tai toistuvien puutteiden vuoksi, jotka

ovat aiheuttaneet jonkin keskeisen vaatimuksen toteuttamatta jäämisen kyseisessä hankinnassa, kaikki tämän ryhmittymän jäsenet merkitään automaattisesti epäluotettavien toimittajien luetteloon ja niitä estetään näin ollen periaatteessa tilapäisesti osallistumasta uusiin hankintamenettelyihin.

2) Direktiivin 2014/24 18 artiklan 1 kohtaa ja 57 artiklan 4 kohdan g alakohtaa

on tulkittava siten, että

talouden toimija, joka on hankintasopimuksen sopimuspuoleksi valitun ryhmittymän jäsen, voi siinä tapauksessa, että kyseinen sopimus irtisanotaan jonkin keskeisen vaatimuksen noudattamatta jättämisen vuoksi, osoittaaakseen, että se merkittiin perusteettomasti epäluotettavien toimittajien luetteloon, vedota kaikkiin seikkoihin, myös kolmansia osapuolia, kuten kyseisen ryhmittymän johtavaa kumppania, koskeviin seikkoihin, jotka voivat osoittaa, ettei se ole kyseisen hankintasopimuksen irtisanomiseen johtaneiden puutteiden taustalla ja ettei sitä voitu kohtuudella vaatia tekemään enemmän kuin se on tehnyt korjatakseen nämä puutteet.

3) Julkisia tavaranhankintoja ja rakennusurakoita koskeviin sopimuksiin liittyvien muutoksenhakumenettelyjen soveltamista koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta 21.12.1989 annetun neuvoston direktiivin 89/665/ETY, sellaisena kuin se on muutettuna 26.2.2014 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2014/23/EU, 1 artiklan 1 ja 3 kohtaa

on tulkittava siten, että

jäsenvaltion, joka säätää direktiivin 2014/24 57 artiklan 4 kohdan g alakohdassa säädetyn vapaaehtoisen poissulkemisperusteen soveltamisedellytysten vahvistamisen yhteydessä, että hankintasopimuksen sopimuspuoleksi valitun talouden toimijoiden ryhmittymän jäsenet merkitään epäluotettavien toimittajien luetteloon siinä tapauksessa, että kyseinen hankintasopimus irtisanotaan jonkin keskeisen vaatimuksen noudattamatta jättämisen vuoksi, ja suljetaan näin ollen periaatteessa tilapäisesti pois uusista hankintamenettelyistä, on varmistettava näiden toimijoiden oikeus tehokkaisuuteen oikeussuojakeinoihin tähän luetteloon merkitsemisen osalta.

Allekirjoitukset